

SOLÀ Joan, Maria-Rosa LLORET, Joan MASCARÓ i Manuel PÉREZ SALDANYA (dirs.), *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona 2002, Empúries.

El gruix més important de gramàtiques del català és de caire normatiu. Volem dir que els parlants de català tenen a disposició una oferta àmplia de manuals que estableixen els usos correctes de la llengua i en prescriuen els incorrectes; n'hi ha de molt exhaustius, gramàtiques pròpiament dites, amb prescripcions que afecten tots els nivells de la llengua, i n'hi ha de més selectius, coneguts com a “manuals de dubtes”, en els quals se'n ofereixen solucions a problemes puntuals –sovint els problemes més habituals dels correctors.

Ja fa temps que els estudiosos s'han adonat que potser l'oferta és massa àmplia i, fins i tot, desmesurada. Els motius de la proliferació d'aquestes obres en els darrers anys són diversos i coneguts: la gramàtica del 1918 de Fabra ha esdevingut massa esquemàtica per a les necessitats de hui en dia: el català ha arribat a la premsa, a la publicitat, a les empreses i, sobretot, ha guanyat presència dins l'àmbit de l'oralitat en la ràdio, en la televisió, en les escoles... A aquests fets, cal sumar-hi el debilitament de la intuïció lingüística dels parlants –la majoria sabem més castellà que català–, que provoca que s'anul·len els judicis correctes sobre gramaticalitat i que els parlants de català visquem en un dubte constant quan afrontem la tasca de dominar l'estàndard.

Potser per aquesta hiperabundància de normativa, esperàvem en candeleta una gramàtica diferent, descriptiva, que ens mostrés com és la llengua que parlem, quines són les estructures que caracteritzen el català, lluny de consideracions prescriptives. La *Gramàtica del català contemporani* (GCC), dirigida per Joan Solà, Maria-Rosa Lloret, Joan Mascaró i Manuel Pérez Saldanya, prova d'omplir aquest buit. Per assolir aquest objectiu, la GCC, es diu en la introducció, se centra en la descripció de la llengua culta actual, de l'estàndard.

Hi ha altres gramàtiques descriptives del català al mercat, per exemple la de Fabra del 1956, massa breu, i d'altres de més actuals com les de Badia, del 1962 i el 1995, o bé la de Wheeler *et al.*, del 1999, excel·lent, però destinada a angloparlants. També hi ha un nombre important –en quantitat i en qualitat– d'estudis sobre fonètica, morfologia, sintaxi i lèxic del català, sincrònics, diacrònics, dialectals, des de l'estructuralisme, la gramàtica generativa, la gramàtica cognitiva, etc., tanmateix dispersos en actes, revistes, llibres diversos, cosa que dificulta una visió global de les particularitats i generalitats de la nostra llengua.

La *GCC* se'ns presenta com a superadora d'aqueixes dificultats. 3.495 pàgines, cinquanta-dos capítols, distribuïts en tres volums, amb una bibliografia que ocupa cinquanta-set pàgines, a més d'un índex de paraules i de conceptes, són dades prou indicadores del grau d'exhaustivitat de la descripció que ens ofereixen els cinquanta-sis autors que hi participen. Tots en actiu, tots professionals de la llengua d'arreu del territori lingüístic –fins i tot, n'hi ha dos de forasters, Brenda Laca i Max Wheeler, ben coneguts del món de la catalanística. Fet i fet, una obra col·lectiva, que té l'avantatge de reunir totes les investigacions disperses sobre el català, feta per estudiosos que escriuen sobre el que més saben i dirigida, se'ns diu en la introducció, als professionals de la llengua (investigadors, professors, traductors, assessors, escriptors, guionistes), però també al públic culte en general i a qualsevol professional de lingüística o de les llengües romàniques. Un objectiu agosarat que, com comentarem en aquesta ressenya, exigeix un extraordinari esforç de síntesi dels redactors i un fenomenal esforç de coordinació i depuració de part dels quatre directors del projecte.

Hi ha altres llengües –amb una vida menys agitada que la nostra– que també tenen gramàtiques d'aquest tipus. Així, per a l'italià, la *Grande grammatica italiana di consultazione* (Renzi, Salvi i Cardinaletti, 1988-1995), per a l'espanyol la *Gramática Descriptiva de la Lengua Española* (Bosque i Demonte, 1999) i, finalment, per a l'anglès, *The Cambridge Grammar of the English Language* (Huddleston i Pullum, 2002). Les dues primeres han servit com a punt de referència per a l'elaboració de la *GCC*; tanmateix, com tota obra que pren d'altres com a referència, les supera en alguns aspectes. Cal esmentar, en aquest sentit, que és novetat de la *GCC* la inclusió, a banda de l'estudi de la morfologia i la sintaxi, d'onze capítols sobre fonètica i fonologia i un capítol de presentació general de la llengua catalana, realitzat per Brauli Montoya. Aquest capítol respon a la necessitat, comentada adés, de satisfer un públic no exclusivament expert en català. És una síntesi completa (amb mapes i dades estadístiques actuals) sobre el territori on es parla català, la filiació de la llengua, les varietats geogràfiques, un mica d'història, la situació sociolingüística i, finalment, una panoràmica dels estudis de filologia catalana.

Com ja hem avançat, la *GCC* posa al dia tot el que se sap sobre gramàtica catalana. Ara bé, no és solament una gramàtica de compilació. En els tres blocs en què es divideix (fonètica i fonologia, morfologia i sintaxi) hi ha una faena d'aprofundiment. Sovint, més que no pas descriptiva, la gramàtica sembla explicativa. Com veurem d'ací en avant, el lector trobarà en bona part dels capítols explicacions aprofundides de molts

fenòmens, que duen els redactors a provar de fer generalitzacions, freqüentment reeixides i noves, sobre certes regularitats de la nostra llengua. Per problemes d'espai, no podem ressenyar tots els capítols de la *GCC*; per tant, farem referència a aquells articles que ajudaran el lector a fer-se una idea general del contingut dels tres volums. Més avant donarem notícia de la resta d'articles, en relació amb qüestions puntuals.

La primera part de la gramàtica reuneix onze articles dedicats a fonètica i fonologia. El primer capítol és introductor i el seu autor, Joan Julià i Muné («Els sons del català»), ens hi ofereix una descripció general de tots els sons de la llengua. És una sistematització molt completa i precisa, perquè presenta tots els sons vocàlics i consonàntics del català, caracteritzats tant des del punt de vista articulatori com acústic, i, a més, ofereix una explicació detallada de la variació de cada so en relació amb el context de producció.

En els capítols següents (del 2 al 9), Joan Mascaró, Teresa Vallverdú, Jesús Jiménez, Maria-Rosa Lloret, Blanca Palmada, Gabriel Bibiloni, Miquel-Àngel Pradilla i Nicolau A. Dols s'encarreguen d'oferir al lector una descripció completa dels fenòmens que afecten la fonètica segmental. Els autors fan generalitzacions importants i colpidores, com per exemple l'anunci de Joan Mascaró («El sistema vocàlic. Reducció vocàlica») sobre el fet que en català la desaparició de l'accent no sempre comporta reducció vocàlica, sobretot quan traspassem el marc del mot simple i ens movem en la fonologia de l'enunciat. Per això, en [ɔ]brellaunes, tot i la pèrdua de l'accent del primer component, no hi ha reducció [ɔ]>[u]. Tampoc no hi ha reducció [ɛ]>[ə] en fan s[ɛ]t pams, tot i que l'accent de tot l'enunciat recau en pams. D'altra banda, se sistematitzen fenòmens que afecten les vocals, com ara l'elisió, la diftongació, el hiat o l'harmonia vocàlica i també els que caracteritzen el sistema consonàntic del català. Ens referim a l'assimilació d'oclusives i fricatives a la sonoritat de l'element següent, així com també de les assimilacions que comporten canvis en el mode i en el punt d'articulació —aquestes darreres molt importants en nombre en català—, l'elisió de *-n* i *-r* i d'altres més particulars com l'apitxament que tracta Miquel-Àngel Pradilla Cardona («Ensordiment, espirantització i fenòmens que afecten les sibilants») amb una mica més d'aprofundiment.

Cal esmentar en aquest punt l'excel·lent capítol de Maria-Rosa Lloret («Estructura sil·làbica»), on es detallen tots els tipus d'estructures sil·làbiques del català i es descriuen, fins i tot, estructures sil·làbiques complexes, no esmentades per la normativa actual, com ara *pneumàtic*, *gnom* o *mnemotècnic*. A més a més, s'expliquen fenòmes

d'elisió típics del català a partir de les característiques de la síl·laba catalana; és el cas dels neologismes com *gasoil*, *cuir*, o *clown*, que tradicionalment s'han resolt com a *gasoi* o *gasoll*, *klón*, etc., perquè el català no suporta les codex complexes formades per semivocal + líquida, ni codex amb semivocal + nasal.

Finalment, és necessari destacar el vincle que s'estableix contínuament amb la morfologia en relació amb l'explicació d'alguns fenòmens. Nicolau A. Dols Salas («Fenòmens en grups consonàntics») presenta encertadament com la morfologia és sovint l'explicació de moltes excepcions a fenòmens fonètics regulars. Així, s'explica pel límit de morfema per què no simplifiquem /mp/ en *acampar* i, en canvi, sí que ho fem en *camp obert* [kà.mú.βɛrt].

Els dos darrers articles d'aquesta part se centren en la fonètica suprasegmental. Salvador Oliva i Pep Serra expliquen que en català l'accent no apareix a l'atzar, sinó que respon a una regularitat que, potser no ens n'havíem adonat, és molt semblant a la regularitat del llatí; no debades d'aqueixa llengua ho hem heretat tot, també l'accent. L'explicació sobre el grau de predictibilitat de l'accent català és profunda—complicada—i en alguns punts agosarada (vegeu l'explicació de l'accent de *llapis*), però ens obri les portes a un fenomen poc estudiat i molt interessant. Pràcticament inexistent fins ara era l'estudi de l'entonació en català. L'article de Pilar Prieto Vives («Entonació») ompli amb escreix aquest buit i ens ofereix una descripció brillant d'aquest fenomen tan difícil de sistematitzar.

El bloc dedicat a la morfologia, té també un capítol introductor («Aspectes generals»), en el qual Joan Mascaró defineix els elements principals de descripció morfològica i presenta els temes que apareixeran en els 9 capítols restants de què consta aquesta part.

Els quatre primers capítols estan dedicats a la morfologia flexiva. Esteve Clua i Jordi Colomina arpleguen tota la informació disponible sobre la formació del gènere i el nombre en els adjectius i els noms de la nostra llengua —el primer—, i sobre les característiques morfològiques de l'article, els demostratius, possessius, interrogatius, numerals, quantitatius, indefinits i dels pronoms personals forts i febles —el segon. Quant a la flexió verbal, hi ha un capítol de Maria Pilar Perea per a la «Flexió verbal regular» i un altre sobre «Flexió verbal irregular i verbs defectius» que elabora Max Wheeler, tots dos d'una cohesió, claredat i aprofundiment similars, fet que comporta un alt grau de coordinació entre els autors o una tasca contundent dels directors de la gramàtica —o ambdues coses. Es planteja en tots dos el concepte de regularitat verbal,

punt que comentarem més avant, i en tots dos s'apunten tendències o particularitats de la flexió verbal en català.

Molt interessants tant per al lector investigador com per al lector menys especialitzat són els capítols dedicats a la morfologia lèxica. D'una banda, perquè s'aprofundeix, es discuteix i es pren posició teòrica sobre fenòmens fins ara no massa ben tractats. Així, com a novetat, M. Teresa Cabré («Derivació») i Lluïsa Gràcia («Composició»), estudien els prefixos àtons dins la derivació i els tòpics dins la composició, bo i partint del fet que hi ha casos de difícil classificació. De l'altra, perquè se'ns ofereix una descripció completa dels elements que intervenen en la derivació i en la composició i no es defuig el tractament dels mots de classificació difícil, com és el cas de les locucions, expressions fixes i fraseologismes (vegeu Mercè Lorente Casafont, «Altres elements lèxics»), que prenen importància com a reflex de la conceptualització del món de cada llengua, i sobre les quals encara caldrà aprofundir molt.

Finalment, cal fer esment especial de l'article de Teresa Cabré Monné («Altres sistemes de formació de mots»), en el qual per primera vegada trobem un tractament especial, sistemàtic i molt aprofundit del truncament. L'autora hi presenta els diversos tipus de mecanismes de creació dels hipocorístics en català i apunta la pèrdua progressiva del sistema genuí –el truncament per la dreta, del tipus *Agustina-Tina*– a favor del sistema castellà –de truncament per l'esquerra, del tipus *Tere*, a partir de *Teresa*. Un procés, a parer de l'autora, de difícil recuperació, precisament perquè l'estudi dels hipocorístics ha estat bandejat per la gramàtica i la lexicografia oficials.

El capítol que tanca aquesta part sobre morfologia i, de retop, el primer volum de la *GCC* està dedicat a la descripció de les característiques dels mots àtons (vegeu Eulàlia Bonet «Cliticització»), pas, d'altra banda, imprescindible per a oferir un bon estudi dels pronoms febles.

La sintaxi està explicada en trenta-un capítols i ocupa els dos darrers volums de la *GCC*. N'és la part més extensa i també la més feixuga, no debades aquests dos trets caracteritzen la sintaxi com a fenomen lingüístic. El bloc introductori d'aquesta part (capítols 1-4) gira entorn de la noció d'oració. Ací el lector trobarà novetats com el primer tractat de l'el·lipsi –nominal i verbal– que ens ofereix M. Lluïsa Hernanz («L'oració»). Catorze pàgines dedicades a establir com aquest mecanisme és un dels principals limitadors de redundància de la llengua –podem ometre subordinades senceres amb les famoses oracions truncades (*La Júlia es va casar l'any passat; el problema és que no recordo amb qui* \emptyset). També és novetat de la gramàtica l'estudi de la modalitat

oracional, que analitza extensament Lluís Payrató («L'enunciació i la modalitat oracional»).

Hi ha un segon bloc (capítols 5-21) dedicat a l'oració simple, concretament a les classes de paraules (nom, pronom, determinant, adjectiu, preposició, adverbi i quantificadors) i sintagmes (s'estudia especialment el sintagma verbal) que la componen. I ací trobem bona part dels temes més interessants i controvertits de la sintaxi catalana. Respecte d'aquestes qüestions, hi ha articles fonamentalment descriptius, recopilatoris del que ja s'ha dit, i d'altres que hi aprofundeixen més i ofereixen línies d'explicació noves. Entre els primers, trobem per exemple el de Josep M. Brucart («Els determinants») en el qual es dedica un apartat a descriure l'article neutre «lo» partint, fonamentalment, de les aportacions de Solà. També cal fer esment de la síntesi completa i ben documentada sobre la distribució de *per* i *per/a* i l'ús de les preposicions *en/a* de Pelegrí Sancho Cremades («La preposició i el sintagma preposicional»). En aquest article també es tracta breument la distribució de *com* / *com a* i s'apunten les línies d'investigació que segueixen Lacreu o Colomina sobre aquesta diferència en valencià.

D'altra banda, és ja insuperable la descripció que Joan-Rafael Ramos fa dels usos de *ser* i *estar* («El SV, II: la predicació no verbal obligatòria»). Reeixit, i dens també, és l'intent de Júlia Todolí («Els pronoms») de sistematitzar i explicar les condicions semàntiques i sintàctiques de pronominalització en català, cosa que li permet fer llum sobre la duplicació pronominal en casos obscurs; sobretot és impecable l'estudi sobre el pleonasma en el clíctic de datiu, des dels casos de duplicació obligatòria (*No sé què li passa a Joana*) fins als casos on la duplicació és opcional (*Li han robat el cotxe a Lluís*), tenint en compte la informació que ens ofereixen els diversos parlars.

S'aprofundeix també en la inacusativitat, el tipus IV (*Ha arribat un parent meu*) de Fabra, dins dels articles ja comentats d'Aurora Bel i Joan-Rafael Ramos, però sobretot en el de Joana Rosselló («El SV, I: Verb i arguments verbals»), que fa una anàlisi sobre els diversos conceptes que afecten aquestes construccions, com ara la causalitat interna, i destria la inacusativitat de la intransitivitat tant des del punt de vista semàntic com sintàctic.

L'estudi d'Enric Serra i Manuel Prunyonosa titulat «La coordinació» inaugura un tercer bloc d'articles (capítols 17-21) que se centren en l'oració composta. De la mateixa manera que havíem vist adés amb els pronoms, ací també es donen les condicions de coordinabilitat, és a dir, el conjunt de requisits que en català han de complir les oracions coordinades per a ser gramaticals. Molt instructiu és també

l'apartat dedicat a la juxtaposició, amb l'explicació de l'entonació com a una de les eines bàsiques que atorga unitat a aqueixes construccions. Hi ha dos articles fonamentals. En primer lloc, el capítol de Xavier Villalba («La subordinació»). L'autor replanteja el ja tradicional canvi de preposició en les subordinades d'infinitiu del tipus *Va insistir en el servei del vi en copes altes / a servir el vi en copes altres* com a caiguda de preposició i introducció dels subordinants *a* i *de*, i n'ofereix una justificació molt convincent i il·luminadora. En segon lloc, l'article de Joan Solà, que permet descobrir la riquesa de les construccions de relatiu en català i, alhora, suggereix línies d'investigació sobre construccions que no havien estat esmentades fins ara.

Hi ha cinc articles que descriuen les subordinades més perifèriques. És molt complet l'estudi d'Avel·lina Suñer sobre les construccions de gerundi i participi. El lector quedarà bocabadat de la quantitat d'estructures d'aquest tipus que utilitzem diàriament i que, fet i fet, serveixen per a donar forma a la majoria de dites populars, refranys i sentències.

També es tracten fil per randa altres fenòmens que afecten tota l'oració, com la negació (M. Teresa Espinal) o les relacions temporals i aspectuals (M. Pérez Saldanya). Finalment, hi ha tot un capítol centrat en aspectes sintàctics relacionats amb el discurs. Ens referim a l'estudi de Maria Josep Cuenca sobre els connectors textuais i les interjeccions, bona iniciació a un tema del qual queda gairebé tot per dir.

Per actualitzar i aprofundir sobre fonètica, fonologia, morfologia i sintaxi catalanes, els redactors han aprofitat al màxim els avanços que s'han produït en la teoria gramatical al llarg del darrer segle. Ara bé, se n'han beneficiat solament en la mesura que les noves metodologies han aconseguit una millor explicació de tots els fets relacionats amb la llengua. La *GCC* no és una gramàtica teòrica; és a dir, el lector no trobarà una gramàtica fonamentada en el generativisme, en el cognitivisme o en la gramàtica liminar, tot i que hi participen autors d'aquests tres models teòrics. Trobarà fenòmens descrits i explicats a partir d'aquests i altres models, però solament utilitzant conceptes gramaticals establerts de forma general dins la comunitat lingüística. Aquest fet respon a l'objectiu d'accedir a un públic ampli i explica un dels aspectes més característics d'aquesta gramàtica: l'afany de claredat.

A aqueix objectiu obeeix, per exemple, l'estructura dels articles. Els cinquanta-sis capítols comencen amb la definició del concepte principal que s'hi tracta i, a mesura que avança la descripció del fenomen, es defineixen també conceptes secundaris. És lloable que per definir un concepte s'opte en primer lloc per arreplegar el que n'han

dit els nostres gramàtics. La subordinació, la quantificació, els relatius, els adverbis, etc., s'estudien amb referències que van des de Fabra fins a Wheeler, passant per Par, Calveras, Sanchis, Badia, etc. Aquest fet prestigia –per fi– la tradició gramatical pròpia, bandejada o oblidada tan sovint.

Pel que fa a l'establiment dels conceptes, la *GCC* no parteix de l'error d'intentar oferir al lector definicions discretes, precises i inamovibles; fer-ho, a favor de la claredat, seria, si més no, una fal·làcia. Amb un esperit més o menys explícitament cognitivista, en la majoria dels capítols s'aposta per descripcions graduals i no discretes, definicions operatives, que no volen ser definitives: ho afirma Aurora Bel en definir els papers temàtics i es confirma, per exemple, en la definició que Anna Gavarró i Brenda Laca ens ofereixen de les perífrasis. Cal fer esment també, en aqueix mateix sentit, de l'article d'Àngel López i Ricard Morant, en el qual es parteix de les intuïcions de Fabra per a establir una classificació dels elements adverbials en termes de centre-perifèria.

En les pàgines dedicades a delimitar conceptes teòrics el lector investigador podrà trobar també discussions i posicionaments teòrics sobre diverses qüestions. És paradigmàtic d'açò mateix l'establiment del concepte de regularitat verbal que es perfila coordinadament en els capítols de Maria P. Perea («Flexió verbal regular») i Max Wheeler («Flexió verbal irregular i verbs defectius»), o el de Xavier Villalba («La subordinació»), sobre la diferència entre coordinació i subordinació. Tanmateix, és en aquests punts de reflexió on el lector menys especialitzat pot trobar-se perdut. És difícil seguir, per exemple, l'impressionant desplegament d'informació que ens ofereix Abelard Saragossà abans d'arribar a la definició del fenomen de la comparació.

Aqueix grau de dificultat que trobem en alguns articles es compensa amb la gran quantitat d'exemples, d'esquemes i quadres explicatius escampats per tota la *GCC*. A més a més, l'índex de matèries i conceptes ajuda el lector a localitzar aquells fenòmens dels quals necessita precisar el significat. Tanmateix, sovint aquest interès per la claredat provoca repeticions en l'explicació de determinats fenòmens, que podrien haver-se resolt amb remissions.

En alguns capítols s'adopta una tècnica de definició que, a parer nostre, és molt encertada i podria haver-se extrapolat a altres articles. Consisteix a inserir l'explicació d'una unitat concreta dins del marc general del fenomen que representa. A tall d'exemple, Josep M. Brucart i Gemma Rigau expliquen els elements quantificadors després de situar-los en el marc més ampli del fenomen de la quantificació que, en català, no s'expressa solament mitjançant aquests elements. Així, sovint la coordinació

i el plural formen també sintagmes quantificats: *Pere i la Maria van anar a Perpinyà* i *Els seus germans van anar a Perpinyà* es poden interpretar com a esdeveniments separats i que, per tant, es fan dues vegades. Així mateix, Anna Bartra Kaufmann explica la passivització com un recurs d'impersonalització que, com sabem, en la llengua es pot fer de moltes altres maneres.

Al final, amb aquest desplegament de bona precisió hi ha el propòsit de servir de referent terminològic a tots els investigadors; en altres paraules, hi ha l'objectiu d'establir una terminologia comuna en català, avalada per l'ús que en fan aquests especialistes. Es prova d'usar els conceptes i la terminologia tradicionals o bé els que han aportat alguns models lingüístics més moderns, però que estan ja acceptats per la majoria dels especialistes. Solament en algun moment es proposen novetats, que se justifiquen sobradament. És el cas de la proposta de denominació dels temps verbals que fa Manuel Pérez Saldanya en l'article que dedica a les relacions temporals i aspectuals.

Hi ha comentaris en la *GCC* que també ajuden a aclarir determinats fenòmens i que, de retop, enriqueixen el contingut d'alguns articles. Ens referim a les notes a peu de pàgina o als comentaris breus inserits en el discurs que comparen la nostra llengua amb d'altres, romàniques i no romàniques. N'hi ha que permeten esbrinar particularitats exclusives del català. M. Teresa Espinal («La negació») ens informa que l'ús de mots negatius en contextos polars amb un valor no negatiu, del tipus *¿que has trobat cap porta oberta?*, és més habitual en català que no pas en altres llengües romàniques del nostre entorn lingüístic més immediat. O que —com precisa Enric Vallduví («L'oració com a unitat informativa») —, a diferència de l'anglès o de l'espanyol, en català qualsevol intent de desplaçament cap a l'esquerra del cim tonal dona una oració agramatical. Així podem dir *Vaig ficar els ganivets al CALAIX*, però és més estrany **Vaig ficar els GANIVETS al calaix* o **Vaig FICAR els ganivets al calaix*. Aquesta característica estructural explica en part l'existència i l'alta freqüència d'ús de la dislocació en la nostra llengua.

Per contra, d'altres permeten situar el català dins la pròpia família lingüística i, fins i tot, aclareix problemes no ben resolts pels gramàtics anteriors. Anna Gavarró i Brenda Laca ens informen que la majoria de manuals prescriptius consideren que l'ús de <estar+gerundi> és poc genuí quan el verb finit es conjuga en present o en imperfet i l'oració té un valor progressiu (*Està / estava dinant*). Ara bé, en totes les llengües romàniques en què trobem aquesta perífrasi (portuguès, italià, castellà) es dona precisament en el present i l'imperfet (en el cas de l'italià, exclusivament en aquest

temps). Per tant, allò que les obres prescriptives bandegen és un fenomen general romànic, no un castellanisme. Finalment, a voltes les referències a altres llengües vertebren capítols sencers, per exemple Joan Julià caracteritza els sons en relació amb altres llengües (espanyol, anglès, basc...).

Ja hem anunciat que en la *GCC* no es fa normativa. Ara bé, en aquest afany per sistematitzar tota la informació sobre la nostra llengua, els autors consideren imprescindible indicar, quan s'escau, si una construcció o ús sintàctic és o no normatiu. I és un encert més de la gramàtica el sentit restrictiu que pren del concepte "normativa": la gramàtica de Fabra del 1918, els documents normatius de l'IEC, les dues propostes de l'IEC per a un estàndard oral i, en algun cas, algun document del Termcat. Hi ha un interès especial perquè el lector tinga clar què està sancionat per la normativa i què són recomanacions dels gramàtics, a voltes incorrectes o extremades, fruit, d'una banda, de l'esquematisme de la gramàtica del 1918, de la pèrdua d'intuïció que comentàvem al principi, però, també, de l'afany d'alguns estudiosos de ser massa puristes; recomanacions, d'altra banda, que –com sabem i patim– passen de manual a manual sense comprovació prèvia.

Hi ha precisions que poden il·luminar molts correctors en la seua tasca diària i són una mostra més del grau d'aprofundiment amb què es tracten moltes qüestions controvertides i de la bona intuïció dels lingüistes. Avel·lina Suñer («Les construccions adjuntes en gerundi i participi»), per exemple, ens fa veure que Fabra, tot i que rebutja taxativament el gerundi de posterioritat, no tracta tots els casos –l'esquematisme del qual parlàvem– i això provoca que actualment es rebutgen gerundis plenament genuïns: és el cas dels gerundis de quasi-simultaneïtat o de posterioritat immediata *Va donar per acabat el seu exili establint-se a Barcelona*, que fan referència a un fet que en part es desplega temporalment sobre l'últim tram de l'esdeveniment expressat per la principal.

Hi ha casos –no és una pràctica habitual– en què es dedica un apartat específic en la gramàtica a alguna qüestió normativa. És el cas de l'article sobre l'infinitiu, en el qual Àlex Alsina aprofita per a justificar que la censura normativista de la nominalització de l'infinitiu s'aguanta en fonaments molt dèbils. També Solà, en parlar de les construccions clivellades, hi dedica tot un apartat per justificar, seguint Fabra, la genuïnitat de la construcció, rebutjada per diversos gramàtics. Tot plegat s'obrin portes, noves idees que poden contribuir a la nova edició de la gramàtica normativa de l'Institut que, com aquesta, també esperem en candeleta.

Com ja hem esmentat més amunt, la gramàtica descriu la llengua culta actual. Tot i això, el lector hi trobarà també notes interessants sobre la llengua col·loquial quan aquesta ajuda a donar una visió més completa de les estructures més freqüents i característiques de la nostra llengua. Joan Solà, per exemple, dedica un apartat a l'estudi de les pseudorelatives del tipus *Aquesta és una construcció que jo no l'he usat mai*, que tothom construeix amb duplicació pronominal però que la normativa condemna. Són habituals també els exemples d'un registre oral espontani, no especialitzat i informal en l'article de Payrató sobre el funcionament del català en el moment de la conversa. Aquestes dades són extretes majoritàriament de converses enregistrades per l'autor mateix, però també del *Corpus de Català Contemporani* de la Universitat de Barcelona (concretament el *Corpus Oral de Conversa Col·loquial* i el *Corpus Oral de Registres*). També Maria Josep Cuenca fa ús de corpus informatitzats (en aquest cas el *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana Contemporània* de l'equip de Joaquim Rafel) per a aprofundir sobre l'estudi de les interjeccions. Cal valorar positivament l'ús d'aquest tipus de dades perquè donen més vàlua a la descripció oferida i ens allunyen dels exemples de laboratori, sovint artificials i poc freqüents. Les dades proporcionades per l'Observatori de Neologia (projecte d'investigació que des de l'any 1988 analitza el fenomen de l'aparició de paraules noves en la premsa) permeten a M. Teresa Cabré establir la productivitat d'alguns sufixos a l'hora de la formació de mots nous en català i oferir dades interessants com que en sufixació verbal el sufix *-itzar* (*flexibilitzar*) és el més productiu i que en sufixació nominal destaquen *-isme* (*dimissionisme*) i *-ció* (*teatralització*).

En la *GCC* la descripció de la llengua estàndard es realitza partint del català oriental. Tanmateix, quan hi ha dades disponibles, les referències a fenòmens de la resta de varietats són ben generoses i enriqueixen el contingut dels articles. Sobretot hi ha moltes dades sobre el valencià; les més conegudes i característiques, de la mà dels especialistes, per exemple, en els articles de Pradilla sobre l'esplicantització i la distribució de les sibilants, i en l'article de Colomina sobre la morfologia de l'article, els possessius, demostratius i pronoms.

Però, sobretot, se'ns ofereixen dades ben interessants i desconegudes, generalitats que diferencien els dialectes, poc estudiades i, sovint, no sistematitzades fins ara. Així, Teresa Cabré Monné dona a conèixer que en la formació dels hipocorístics que tenen com a base els mots aguts, hi ha una divisió dialectal clara: d'una banda, el valencià i el tortosí, que segueixen la tendència general d'estructura trocaica (*Miquel-Quelo*) i de

l'altra, el català central, el balear i el rossellonès que prefereixen una estructura iàmbrica que copia la part dreta del mot base (*Miquel-Quel*). També els dialectes difereixen, per exemple, en la duplicació del clíctic de CI; Júlia Todolí ens informa que hi ha una duplicació forta característica del valencià i una duplicació feble característica dels parlars orientals.

Aquesta gramàtica, que ara podríem també anomenar *pandialectal*, precisa en la introducció, que, per raons d'homogeneïtat –l'obra va destinada a un públic ampli– es va demanar als autors d'emprar fonamentalment la variant normativa del català central. Tanmateix, ens resulta estranya tant la decisió com l'execució. D'una banda, potser aquesta hauria sigut una bona oportunitat de mostrar als diversos tipus de lectors de la *Gramàtica* i, més concretament, als nostres estudiants, com funciona –o si funciona– allò de l'estàndard convergent; de l'altra és xocant veure escrit *seva* o *sigui*, en articles com els de Miquel-Àngel Pradilla o Jordi Colomina, sobretot quan, per exemple, aquest darrer, en parlar dels possessius tòncics, ens informa que actualment les variants amb *u*, «marginades injustament durant força temps de la llengua normativa, han estat acceptades» (p. 552).

Ja hem dit adés que la gramàtica se centra en la descripció de la llengua del segle XX. Ara bé, és d'agrair l'arregla d'algunes notes diacròniques conegudes del català que ens permeten una visió més àmplia d'alguns fets de la llengua. A voltes, els autors ofereixen datacions d'alguns fenòmens, com ara el canvi [ɔ]/[o]›[u] en context àton, o l'aparició de la forma invariable *dos*, documentada a l'edat mitjana. Sovint presenten dades que permeten observar l'evolució de la llengua; podem esmentar les referències a l'orde antic de combinació de pronoms, la concordança antiga del participi, l'evolució dels esquemes condicionals, etc.

En relació amb les notes diacròniques, alguns estudiosos expliciten la conveniència de fer treballs diacrònics sobre determinades qüestions a fi d'aclarir alguns fenòmens que, sovint, afecten qüestions normatives. Així, Pelegrí Sancho Cremades planteja la dificultat de tractar el contacte de preposicions a causa de la manca de dades de la llengua antiga i Abelard Saragossà explicita la conveniència de fer treballs sobre l'origen i evolució de la dualitat *del/que* en les oracions comparatives (*No vull més gàbies de les que tens / Vull tindre més gàbies que tu*).

Certament, els estudis històrics ens permetrien aprofundir sobre diverses qüestions que encara no queden clares; per exemple, com, quan i per què entra en la nostra llengua el *lo* neutre castellà, o bé, com funcionava realment el català en la qüestió

del canvi i caiguda de preposicions. Encara, l'estudi de la llengua fins als nostres dies podrà aclarir la genuïtat de diversos usos, com ara, el futur de probabilitat o les perífrasis. Ja tenim una excel·lent gramàtica sincrònica del català contemporani que potser caldria completar ara amb una gramàtica diacrònica que arreplegués la informació de la llengua antiga, clàssica i moderna.

Comptat i debatut, doncs, la *GCC* és una gramàtica *descriptiva i sincrònica*, que ofereix també molta informació explicativa, normativa, diacrònica i dialectal a un públic ampli, culte, d'especialistes i no especialistes interessats per la llengua. Cal elogiar en aquest punt la faena dels directors de l'obra, perquè controlar tot aquest cúmulo de dades, presentades per lingüistes formats en diverses escoles, amb opinions diferents, exigeix un esforç de coordinació ingent. El lector podrà advertir com els directors han superat de bon tros aquest repte, en l'ús que fan els autors d'una terminologia comuna, en la distribució regular dels continguts i, sobretot, en les referències internes contínues i precises en cadascun dels capítols. D'altra banda, cal avisar el lector també que tots els articles no tenen el mateix grau de dificultat. Pel tema, per l'exposició a voltes, hi ha capítols que apassionaran els investigadors, però que segurament esdevindran feixucs i complicats per a un lector estudiant de català.

Tammateix la *GCC*, ens avisen en la introducció, no és la gramàtica definitiva, és una clucada d'ull engrescadora als jòvens investigadors, un punt d'arrancada cap a nous aprofundiments. I, certament, en molts articles es deixen qüestions obertes, amb camins suggerits a partir de la intuïció precisa dels redactors.

La *GCC* és, a la fi, una obra que col·loca definitivament els estudis sobre el català en un lloc de prestigi dins els estudis lingüístics. Els gramàtics i lingüistes de la nostra llengua fa molt de temps que fan aportacions a fi de normalitzar el català en els àmbits científics. Per tant, hi ha àmbits que es guanyen; per contra, però, n'hi ha d'altres que es perden progressivament. El carrer és un d'aquests darrers i, fet i fet, el més important per a la vitalitat del català. L'oportunitat de recuperació no es pot dir que estiga ja en les mans dels estudiosos de la llengua.

SANDRA MONTSERRAT I BUENDIA
Universitat d'Alacant